

тетичними засобами на духовну орієнтацію особистості, на формування її духовних потреб і а ідеалів.

Як свідчить наш досвід, достатньо ефективною є така форма як організація і проведення спеціальних телепередач, присвячених проблемам духовного життя людини та формування морально-естетичних основ її духовності. Наприклад, ці передачі проходили на Луганському обласному державному телебаченні під назвою "Година духовності". Вони були об'єднані в більш широкий цикл "Філософський камінь". Кожна із передач була присвячена одній з актуальних тем, що дозволяє проникнути в сутність духовності, осмислити її відчуття значущість її в житті кожної людини і суспільства. Своє завдання ми вбачали в тому, щоб створити під час передачі атмосферу духовності через красу звукового й образотворчого ряду, пробудження інтересу через зустрічі з цікавими неординарними людьми – носіями духовності, через використання комплексу мистецтв. У цих передачах активну участь брали жителі Луганської області, яким пропонувалася діалогова форма спілкування. Процес формування духовності здійснювався прямо й опосередковано з опорою на естетичні цінності.

Одна з передач була присвячена духовному простору, в якому формується особистість, умовно вона була названа "Пам'ять серця". Учасниками передачі були директор історико-архітектурного державного заповідника "Святі гори" В.І.Дєдов, художник К.М. Швердін – голова спілки художників, представник духовенства Василій. Протягом години йшов процес емоційно-естетичного занурення глядачів в духовний простір Донбасу – краю, ще мало дослідженого, але надзвичайно багатого своїми культурно-історичними традиціями, які викликають у глядачів почуття святості, сакральності.

Був представлений художньо виразний відеозапис Святих гір та їх храмів, підземних і наземних. Краса Святогірського пейзажу зачаровує своєю первозданною недоторканістю, світлістю й чистотою. Глядачів вражала художня композиція, неповторний художній образ храмового мистецтва у сполученні з природним оточенням — гори, вкриті лісом, ріка Сіверський Донець, що в'ється під горами сріблястою стрічкою. Зоровий ряд був підкріплений науковими коментарями директора заповідника, який розповів про історію Святих гір.

Духовний простір зберігає духовність поколінь, тому саме намоленість храмів і намоленість Святих гір створюють особливі комфортні умови для того, щоб людина могла "проснутися", подивитися на себе очима тих, кому вона молиться. У Святих горах поховані видатні люди Росії – рід Іловайських, рід Голіциних та багатьох інших. їх меценатська діяльність слугувала розвитку культури, духовних традицій науки та освіти.

Таким чином, духовний простір – це те духовно-культурне середовище, яке формує почуття любові й глибокої поваги до рідного дому, до рідної землі. Ця любов свята за своєю сутністю. Вона допомагає усвідомити, що людина проживає занадто короткий час, протягом якого вона мусить залишити після себе яскравий слід, як політ зірки за довжиною, але за змістом як вічне сяйво Сонця.

Література

1. Шевченко Г.П. Формування духовної культури учнівської молоді засобами мистецтва: Монографія / Г.П.Шевченко, О.С.Бєлих, В.П.Горашук. – Луганськ: Вид-во СНУ імені В.Дала, 2006. – 256 с.

СЬОГОДЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХІМІЇ

Ярошенко О.Г. (м. Київ)

Нові мета і зміст середньої освіти, зміни в її структурній побудові, пере-

хід на навчання за новими навчальними програмами та підручниками - такий далеко неповний перелік радикальних змін, що відбулися в середній освіті. На тлі таких позитивних змін здавалося б логічним посилення ролі природничої освіти та її окремих ланок. В дійсності ж престиж хімічних знань падає. Все це зумовлює потребу у педагогічних кадрах нової генерації, у розробці і впровадженні ефективних педагогічних технологій підготовки майбутніх учителів до роботи у загальноосвітніх навчальних закладах. Наразі актуальним постає теоретичне обґрунтування й організаційно- процесуальне забезпечення формування методичних знань, умінь і навичок майбутніх учителів. Нині їх підготовка зазнала якісних змін: запроваджено ступеневу підготовку вчителів, закладам надано самостійність у розробці варіативної частини навчальних планів, написанні навчальних програм, запровадженні авторських курсів.

І все ж, середня освіта з окремих питань носить випереджувальний характер порівняно з вищою. Взяти хоча б такий аспект, як контроль та оцінювання навчальних досягнень. У загальноосвітніх навчальних закладах діє якісна оцінка результатів навчання, в основу якої покладено чотири рівні навчальних досягнень школярів (початковий, середній, достатній і високий), у вищій школі вона відсутня. Та головна відмінність полягає в тому, що акценти у контролі знань учнів зміщені в бік оцінки того, що знає та вміє учень, чому він навчився за певний проміжок часу, тоді як у вищій школі, не дивлячись на запровадження рейтингового оцінювання, все ще продовжують орієнтуватись на те, чого не знає і не вміє студент.

Як відомо, молодий вчитель, починаючи працювати з учнями, найчастіше запроваджує той стиль, форми і методи навчання, за якими навчали його самого. Невідповідність у підходах до перевірки та оцінювання результатів навчання у середній та вищій школі дається взнаки на першій же педагогічній практиці студентів.

Наш багаторічний досвід викладання методики навчання хімії студентів вищого педагогічного навчального закладу переконує в тому, що без суттєвих змін у підходах до методичної підготовки студентів розв'язати протиріччя, що виникло між рівнем професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів і вимогами шкільної практики до неї не вдасться.

Пошук шляхів удосконалення методичної підготовки сучасного вчителя детермінує появу ще однієї проблеми – розробки якісного навчально-методичного забезпечення для її здійснення. Як відомо, досягненням є те, що в державі створено, рекомендовано та затверджено нові шкільні підручники й, до речі, по декілька з кожного предмету. Питання це перебуває на контролі МОН України, чого не скажеш про підручники для вищої школи, їхній випуск і розповсюдження тримається на ентузіазмі окремих авторів та друкарських центрів вищих навчальних закладів.

Відтак, стає зрозуміло, що методична складова професійно-педагогічної підготовки сучасного вчителя у вищому навчальному закладі потребує не косметичного поліпшення, а радикальних змін. І тут, перш за все, важливо правильно визначитись із завданнями, на розв'язуванні яких слід зосередити увагу. Виходячи із державної програми "Вчитель", враховуючи зміст шкільної освіти, ключовими постають такі завдання:

- розробити теоретичні основи загальних методик викладання шкільних навчальних предметів, виходячи із змісту, мети та завдань навчання школярів на стандартному, академічному та профільному рівнях. Тобто, методична підготовка студентів повинна всебічно охопити вивчення шкільного предмету на цих трьох рівнях, як того вимагає шкільна практика;
- створити та впровадити методики, які забезпечують успішне формування у студентів умінь інтегрувати методичні знання зі знаннями з педагогіки, вікової та педагогічної психології;

- забезпечити студентам сприятливі умов для опанування сучасними особистісно-орієнтованими технологіями навчання;
- посилити увагу до формування у студентів умінь здійснювати контроль навчальних досягнень школярів на рівні сучасних вимог до перевірки й оцінювання засвоєння знань на рівні державних вимог;
- орієнтувати самостійну роботу студентів на формування професійно значущих знань та умінь;
- стимулювати пізнавальний інтерес студентів до методики навчання як науки та джерела формування їхніх професійних якостей.

Таким бачиться далеко неповний перелік питань, які, на нашу думку, мають стати визначальними при укладанні сучасного змісту методик навчання конкретних шкільних предметів відповідно до положень Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Концепції профільного навчання.

Отже, перед методикою навчання постають відповідальні завдання з формування у студентів:

- а) усвідомленої потреби у всебічній методичній підготовці;
- б) позитивного ставлення до освоєння сучасних педагогічних технологій;
- в) глибоких і різнобічних методичних знань;
- г) належного рівня методичних умінь.

Щоб досягти вищезазначеного, необхідно перш за все удосконалити навчальні програми з методичних дисциплін і реалізувати дедуктивний підхід до формування змісту практичних занять. Сутність останнього вбачаємо в тому, щоб практичні заняття розпочинались вивченням питань загальної методики, які в подальшому знайдуть кількохразове повторення та подальший розвиток при розгляді методики вивчення окремих тем шкільного навчального предмета.

Наведемо приклади орієнтованих тем таких занять: "Тематичне та поурочне планування навчальних занять у школі", "Підготовка і проведення шкільної лекції", "Підготовка і проведення семінарських занять", "Методика тематичного оцінювання навчальних досягнень школярів", "Підготовка і проведення практичних занять", "Форми організації навчальної діяльності учнів", "Перевірка й оцінювання навчальних досягнень школярів", "Дидактичні ігри і нетрадиційні заняття у навчанні учнів ЗНЗ", "Методика використання аудіовізуальних засобів навчання на заняттях з шкільного предмета" тощо.

Наш досвід роботи показує, що дедуктивний підхід до формування змісту практичних занять з методики навчання хімії дозволяє уникнути фрагментарності у засвоєнні студентами змісту цієї дисципліни, формуванні професійно-педагогічних умінь. Адже практичні заняття за вище зазначеною тематикою дозволяють окреслити науково-методичну проблему, схарактеризувати основні шляхи її розв'язання, над якими студенти працюватимуть на наступних заняттях та в самостійній роботі. Практика проведення практичних занять за таким чином спроектованою методичною підготовкою показала, що значно вищі результати досягаються, якщо обирати теми шкільного курсу, вивчення яких співпадає з терміном проведення педагогічної практики студентів у школі.

Важливо й те, що проведення зазначених занять формує у студентів цілісність поглядів на методичні аспекти професійно-педагогічної діяльності, відкриває перспективи для різнобічної самостійної роботи.

Успішна методична підготовка майбутніх учителів включає сформованість комунікативного компонента педагогічної діяльності, адже навчальна діяльність – це узгоджена діяльність двох суб'єктів (учителя й учня), на результат якої впливають стосунки вчителя з класом, тобто, характер спілкування в системі "вчитель – учень", "учень –учні", "вчитель – учні". Спостереження за педагогічною діяльністю студентів на практиці у загальноосвітніх навчальних закладах виявило недосконалість підготовки майбутніх учителів до навчального

спілкування з учнями на заняттях та до організації навчального спілкування учнів у позакласній роботі. Одним із перспективних шляхів подолання цього недоліку вважаємо застосування на заняттях з методики навчання групової діяльності студентів, мікрОВикладання й ігрового моделювання шкільного навчально-виховного процесу.

Наш досвід організації групової навчальної діяльності студентів доводить, що навчання у складі малих груп робить невимушеним спілкування студентів на занятті, удосконалює їхні комунікативні уміння, підвищує об'єктивність самооцінки, привчає до колективних дій і, що особливо цінно, створює позитивну мотивацію, дисциплінує студентів, оскільки розвивається почуття відповідальності за результати спільної праці, за успіхи товаришів по малій групі. Водночас викладач має змогу більш індивідуально підійти до проведення заняття і бути впевненим, що в цей час решта студентів будуть продуктивно навчатись.

МікрОВикладання, як методичний тренінг, дозволяє студентам досягнути початки навчального спілкування, здійснюючи за завданням педагога викладання фрагменту лекції, проведення частини практичного заняття. Застосування ігрового моделювання забезпечує студентам, хоча і в умовах імітованого шкільного навчального процесу (академічна група на певний час бере на себе роль класу, викладач – методиста, присутнього на уроці у студента-практиканта), проведення занять за власноруч створеним планом і конспектом. Користь від такого методу – різнобічна. По-перше, студент підкріплює практикою напрацьовані ним матеріали з методики навчання, пробує організувати учіння тих, кого незабаром навчатиме, забезпечувати на уроці конструктивне навчальне спілкування школярів. По-друге, методична підготовка здійснюється не з розрахунку на середньостатистичного студента, а надає студентам право вільного вибору педагогічної технології і дозволяє, виходячи з індивідуальних можливостей, потреб і побажань майбутніх учителів, формувати в них особистий стиль педагогічної діяльності.

Окремим напрямком професійної підготовки вчителя хімії на кафедрі теорії та методики навчання природничо-географічних дисциплін Інституту природничо-географічної освіти та екології Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова виступає науково-дослідна робота студентів з методики навчання Біології, географії, хімії. Курсові, дипломні та магістерські роботи, конкурсні проекти з актуальних питань навчання, виховання та формування особистості учнів на уроках хімії – все це допомагає готувати вчителя-дослідника, вчителя-творця.

Для методичної підготовки майбутніх учителів в умовах кредитно-модульної організації навчання раціональне використання кращих здобутків педагогічної практики є ефективним засобом формування готовності до навчання та виховання підростаючого покоління. Відеозаписи занять, проведених передовими вчителями, їхні статті чи статті про їх досвід у науково-методичних журналах і газетах не повинні проходити повз увагу як викладачів методичних дисциплін, так і студентів. З огляду на це, вивчення досвіду роботи передових учителів заслуговує на увагу. За наявності сучасної відеотехніки ознайомлення студентів з методичними надбаннями передових учителів безпосередньо на практичному занятті цілком реальне і, більше того, ефективне.

Недооцінка компетентного підходу у вищій педагогічній освіті загрожує обернутися неспроможністю її випускників правильно та конструктивно діяти в конкретних педагогічних ситуаціях за різних умов та обставин. Методична підготовка майбутнього вчителя з урахуванням компетентного підходу має базуватися на виконанні різних видів завдань як під час проведення лабораторно-практичних занять, так і в самостійній роботі студента, вводити його у ситуації реального шкільного життя.

Нами здійснено теоретичне обґрунтування та розроблено організаційно-

процесуальне забезпечення методичної підготовки майбутніх учителів хімії у процесі вивчення дисципліни „Методика складання та розв’язування розрахункових задач з хімії”. Концептуальною основою проведеної роботи виступив компетентнісний підхід, у межах якого результат методичної підготовки розглядається з позиції його затребуваності у майбутній професійній діяльності вчителя та відповідності новим завданням і запитам сучасної школи.

Виходячи з цих міркувань, ми передбачили різні види навчальних дій студентів у процесі вивчення дисципліни „Методика складання та розв’язування хімічних задач” і серед них: виконання індивідуальних завдань експрес-контролю за темою попереднього заняття; коментоване розв’язування хімічних задач і самостійне складання студентами умов розрахункових задач; ознайомлення студентів з задачами, наявними в різних шкільних підручниках, визначення рівня їх складності; виконання завдань у складі малих груп; розробка фрагментів уроків з використанням розв’язування хімічних задач як методу навчання; ігрове моделювання навчання учнів розв’язування хімічних задач; участь в аналізі й обговоренні результатів моделювання фрагментів уроків; виготовлення наочності; розробка алгоритмів розв’язування типових розрахункових задач з хімії; виконання дослідницьких міні-завдань з навчання учнів розв’язування хімічних задач та інші; виконання додаткових видів завдань (написання есе, рефератів, підготовка доповідей тощо).

Навіть цей неповний перелік дозволяє бачити, наскільки різноманітною й різнобічною є пізнавальна діяльність студентів в межах методичної підготовки з конкретної навчальної дисципліни. Вона легко піддається рейтинговому оцінюванню, задля чого слід ввести коефіцієнт складності завдань, робить контроль прозорим та об’єктивним. Безсумнівно, методика викладання шкільних предметів як наука і навчальна дисципліна у вищому педагогічному навчальному закладі наділена широкими можливостями щодо подальшого удосконалення змісту, форм і методів професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до роботи в сучасних загальноосвітніх навчальних закладах. Завдання викладачів цих дисципліни полягає в тому, щоб забезпечити високоефективне, доступне і цікаве вивчення її студентами. Задля цього видається доцільним:

- активізувати підготовку авторських програм, підручників та посібників;
- виважено підійти до здійснення методичної підготовки сучасного вчителя в нових умовах,
- посилити у методичній підготовці увагу до питань профільного навчання старшокласників;
- використовувати різноманітні технології методичної підготовки студентів.

За таких умов вдається підготувати для загальноосвітніх навчальних закладів вчителів нової генерації, які спроможні у навчально-виховному процесі здійснити системні зміни, пов’язані з гуманізацією та демократизацією освіти, якісно та ефективно здійснювати навчання учнів відповідно до їхніх інтересів і можливостей.

ВИКОРИСТАННЯ ПАРКІВ ТА СКВЕРІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ З УЧНЯМИ

Бедніна В.Г. (м. Полтава)

З часів становлення людської культури парки й сади є невід’ємною складовою культури. Адже перетворюючи природу, людина водночас прагне підтримувати свій родовий зв’язок з нею. Швейцарський філософ Жорж Ніву визначає парк як місце, де людині відкриваються «таємниці рослинного світу» і